

Bilaga 8 till dnr 3.2.17-11259/2020

Särskild analys slätterängar

Bakgrund

Jordbruksverket ska inom ramen för programändring 7 göra en särskild analys av ersättningar till slätterängar.

En särskild analys ska genomföras av stödet till slätterängar och stöd till komplement till betesmarker och slätterängar. SJV ska redovisa förslag som beaktar behovet av en översyn av ersättningar till betesmarker och slätterängar som i nuvarande program lett till höga kostnader för administration och genomförande.

Under våren 2020 har Jordbruksverket skickat diverse underlag till Näringsdepartementet som rör slätterängar. Underlaget har på efterfrågan varit specifikt kopplat till slätterängar som får miljöersättning i norra Sverige. Detta är främst så kallade myrslätterängar. Arealen myrslätterängar med miljöersättning och komplement har under senare år ökat markant och utgör nu en betydande del av arealen slätterängar med särskilda värden.

Utifrån den analys vi haft möjlighet att göra nu har vi inte sett ett behov av att utreda andra typer av slätterängar, dock kommer vi att göra en bredare översyn under hösten i samband med utredningar kopplade till strategiska planen.

Vad är en myrslätteräng?

När befolkning ökade i Norrbotten under 1700- och 1800-talet ökade behovet av foder och ängsmarker i närheten av byarna räckte inte längre till. Det blev då vanligt att nyttja myrängar längre bort från gården för slätter. Uppskattningsvis har det historiskt skötts cirka 200 000 hektar slättermyr i Norrbotten och det finns många myrar där hävden aldrig upphört. Myrängarna har traditionellt skötts för att säkra avkastningen, annars torkade de igen och blev mossbevuxna.

Myrslätterängar kan vara kärrängar, dammängar och silängar, de har alla olika karaktär och har en egen historia. Vegetationen består oftast av starr- fräken och gräsarter och i de myrar som har mer näring hittas ofta slätterblomma, myrbräcka, kärrspira, tätört, strätta, orkidéer och kärrsilja.

Länsstyrelsen i Norrbotten beskriver att intresset för att återuppta skötsel på dessa marker har byggts upp under de senaste 20-25 åren och de anledningar de nämner är t.ex.:

- Kunskap om att markerna finns och hur de har skötts har ökat. T.ex. finns en förening som har hållit på med myrslätter i naturreservatet Vasikkavuoma under många år. Naturreservatet är välkänt och syns ofta i media och det har marknadsförts som ett reservat där värdet ligger i den kulturhistoriska skötseln av marken. Många som nu har egna åtaganden, har jobbat på denna stora slättermyr och fått med sig kunskap om skötseln från detta och det har sedan spridit sig till både andra föreningar samt privatpersoner och företagare.
- Ersättningsnivå för lieslätter har höjts och komplement för svårtillgängliga platser betalas per hektar och inte per objekt
- Myrhöet är eftertraktat som foder till renar och många renskötare slår myrarna för att få ett renfoder som bättre passar renarnas fodermältning än vallhö.

(källa: Länsstyrelsen i Norrbotten samt Norrbottens Museums kulturmiljöblogg)

Sammanfattning förändringar

För att minska inflödet av nya marker i ersättningen är vårt förslag att stänga komplementen för nyanslutning och utökning. Det är främst komplementen lieslätter och höhantering men även svårtillgängliga platser som är kopplade till myrslätterängar.

Våra analyser visar att kalkyler och konstruktion av ersättningar inte är anpassade efter stora slätterängar av våtmarkskaraktär. Inför nästa period föreslår vi därför att utreda om dessa ska utgöra en egen markklass. Det blir då möjligt att anpassa kalkyler, komplement och konstruktion utifrån de förutsättningar som är gemensamt för dessa marker.

I det budgetalternativ (3b) där vi har räknat på sänkta ersättningsnivåer för samtliga jordbrukarstöd har vi sänkt ersättningsnivåerna för lieslätter och höhantering med 25 procent av dagens ersättningsnivåer, vilket är en större sänkning än för övriga jordbrukarstöd. Detta är ett alternativ som Jordbruksverket, Länsstyrelserna och Naturvårdsverket inte förespråkar eftersom det sannolikt ger negativa effekter för slätterängar i hela landet.

Avstämning andra myndigheter

I denna fråga har vi efter diskussion med CAP-gruppen haft ytterligare dialog med Länsstyrelsen Norrbotten, Länsstyrelsen Västerbotten, Länsstyrelsen Västmanlands län samt Naturvårdsverket.

Vi har diskuterat förslag om stängning av komplement, sänkning av ersättningsnivåer och utredningar inför kommande period med de andra myndigheterna.

Länsstyrelserna tycker att det är en rimlig prioritering att stänga komplementen för nyanslutningar och utökningar under övergångsåren för att få tid att fortsätta diskussionen om myrslätterängar och andra slätterängar inför nya programperioden.

Länsstyrelsernas CAP-grupp gör medskick om att sänka ersättningsnivån för lieslätter och höhantering för alla pågående åtaganden är mer problematiskt utifrån att sökanden ingått åtagandet under andra förutsättningar. Det är viktigt att slätterängar med höga naturvärden sköts fortsatt. Utifrån behovet av att ytterligare minska kostnaderna i programmet kan en sänkning av ersättningsnivåerna ändå vara acceptabel under övergångsåren.

Länsstyrelsen i Norrbotten har inför diskussion med oss lämnat förslag på förändringar på sikt och Länsstyrelsen i Västerbotten påpekar att de inför kommande programperiod ser ett stort behov av att myrslättermarkerna utreds och att definitioner förtydligas. Detta kommer att ingå den fortsatta utredningen inför nästa period.

Naturvårdsverkets kommentarer finns bifogade som bilaga 9.

Jordbruksverket har även haft en kontakt med Sametinget för att få mer förståelse för hur höet från dessa myrslätterängar används av renskötare.

Sammanfattning av analys

1. Preliminär statistik¹ visar att det finns redovisat ca 17 400 hektar slätterängar 2020 i lantbrukarnas SAM-ansökningar, detta är ansökt areal som inte är handlagd klar ännu. Arealen slätteräng har ökat med 3 900 hektar sedan 2019, varav 3 800 hektar i Norrbotten.

I Norrbottens län finns 40 procent av all slätteräng i Sverige (2019). Mellan 2015 och 2019 har arealen i länet ökat med cirka 3 600 hektar, dvs. 190 procent².

2. Under 2019 fanns cirka 2 300 hektar slätterängar med allmänna värden. Störst areal finns i Skåne, Västra Götalands och Kalmar län. Andelen allmänna värden är högst i Stockholm, Uppsala, Värmland och Jämtland, där de allmänna värdena finns på minst 50 procent av slätterängsarealen per län.
3. Totalt finns cirka 11 200 hektar slätterängar med särskilda värden (2019), nästan hälften av dessa finns i Norrbotten (5 300 hektar)³. Enligt tidigare uppskattning från Länsstyrelsen i Norrbotten är cirka 4 000 hektar av arealen slätterängar med myrkaraktär. I Norrbotten saknas i princip slätterängar med allmänna värden. Som jämförelse har Jämtland, Västerbotten och Västernorrland tillsammans cirka 300 hektar slätterängar varav 170 hektar har särskilda värden (drygt 50 procent).

---

¹ Jordbruksverket. Officiell statistik, meddelande JO 10 SM 2001
http://djur.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Arealer/JO10/JO10SM2001/JO10SM2001_tabeller5.htm

² Jordbruksverket, 2020. Uttag från statistikdatabasen, areal betesmark och slätteräng fördelat på län.

³ Jordbruksverket, 2020. Uttag från BLIS (system för datauttag om jordbrukarstöd)

4. Slåtterängarna med särskilda värden i Norrbotten har i stor utsträckning komplement för både höhantering och lieslätter. En majoritet av arealen brukas av företag som har mindre än 2 hektar åkermark. Ungefär hälften av de som söker ersättning för slåtterängar med särskilda värden har även mark som får gårdsstöd.
5. I samband med rapportering till Jordbruksverket av arbetet med åtagandeplaner har Norrbotten under flera år meddelat att de har utvecklat en metod för att granska och fastställa markklass, åtagandeplan och komplement utan besök i fält då många av markerna är stora och svårtillgängliga och därför kostsamma att besöka i fält. Jordbruksverket har inte haft möjlighet att göra kvalitetsgranskning av åtagandeplaner genom besök på länsstyrelserna under denna programperiod.
6. De uppgifter vi fått från Länsstyrelsen i Norrbotten i samband med denna beställning har gett oss en bättre bild av hur de arbetar, problemen verkar snarare vara knutna till mängden ansökningar och dyra kostnader för att besöka dessa marker i fält än möjligheter att säkerställa bedömning via skärm. Vi kommer att utreda hantering av dessa marker vidare i det fortsatta arbetet med slåtterängar inför nästa programperiod.
7. Jordbruksverket har inte haft tid eller möjligheten att följa trender eller göra andra uppföljningar i enskilda markklasser per år då det inte har prioriterats.
8. Jordbruksverkets ajourhållning har under 2019 gjort fältbesök och skärmgranskningar av slåtterängar med myrkaraktär p.g.a. ökningen av denna typ av mark. Då det skapats många nya åtagandeplaner på denna typ av mark de senaste åren kommer andelen som granskas av ajourhållning att öka.
9. Särskilda värden i kombination med komplementen höhantering, lieslätter och svårtillgängliga platser ger den högsta hektarersättningen som är möjlig, 15 200 kronor per hektar. Det maximala kalkylutrymmet är 24 612 kronor per hektar. En slåtteräng med särskilda värden är i snitt 2,5 hektar⁴. Medelareal per slåtteräng är högre än fem hektar i vissa län.
10. Kostnaden för myrslåtterängar med särskilda värden och komplementen höhantering och lieslätter är cirka 60 miljoner kronor per år, baserat på att det finns 4 000 hektar. Detta är cirka 8 procent av prognosticerad årlig kostnad för ersättningen och cirka en procent av arealen. En del av markerna får dessutom även kompensationsstöd och gårdsstöd.
11. Länsstyrelsen i Norrbotten uppskattar att en åtagandeplan från kontor i snitt tar 4-6 timmar att upprätta medan ett fältbesök kan ta 1-3 dagar i fält samt ett par timmar på kontor. Utöver detta tillkommer kostnader för resor, eventuella övernattningsar samt i vissa fall även kostnader för helikopter eller annan transport om marken ligger i väglöst land.

---

⁴ Sammanställning av Jordbruksverket, ej publicerad

Statistik och data

Slåtterängar i Norrbotten i förhållande till övriga landet

Preliminär statistik⁵ visar att det finns ca 17 400 hektar slåtterängar 2020, detta är ansökt areal som inte är handlagd klar ännu. Arealen slåtteräng har ökat med 3 900 hektar sedan förra året, varav 3 800 hektar i Norrbotten. Den officiella statistiken baseras bland annat på uppgifter från SAM. Om den nya arealen godkänns som särskilda värden inklusive lieslåtter och höhantering tillkommer en kostnad på cirka 50 miljoner kronor per år i fem år.

I Norrbottens län finns 40 procent av all slåtteräng i Sverige (2019). Mellan 2015 och 2019 har arealen i länet ökat med cirka 3 600 hektar, dvs. 190 procent⁶. Tabell 1 visar den officiella statistiken, som bland annat utgår från ansökta och beviljade arealer i jordbrukarstöden.

Tabell 1. Areal slåtteräng mellan 2015 och 2020. Uppgifter från 2020 är preliminära. Källa: Jordbruksverkets statistikdatabas

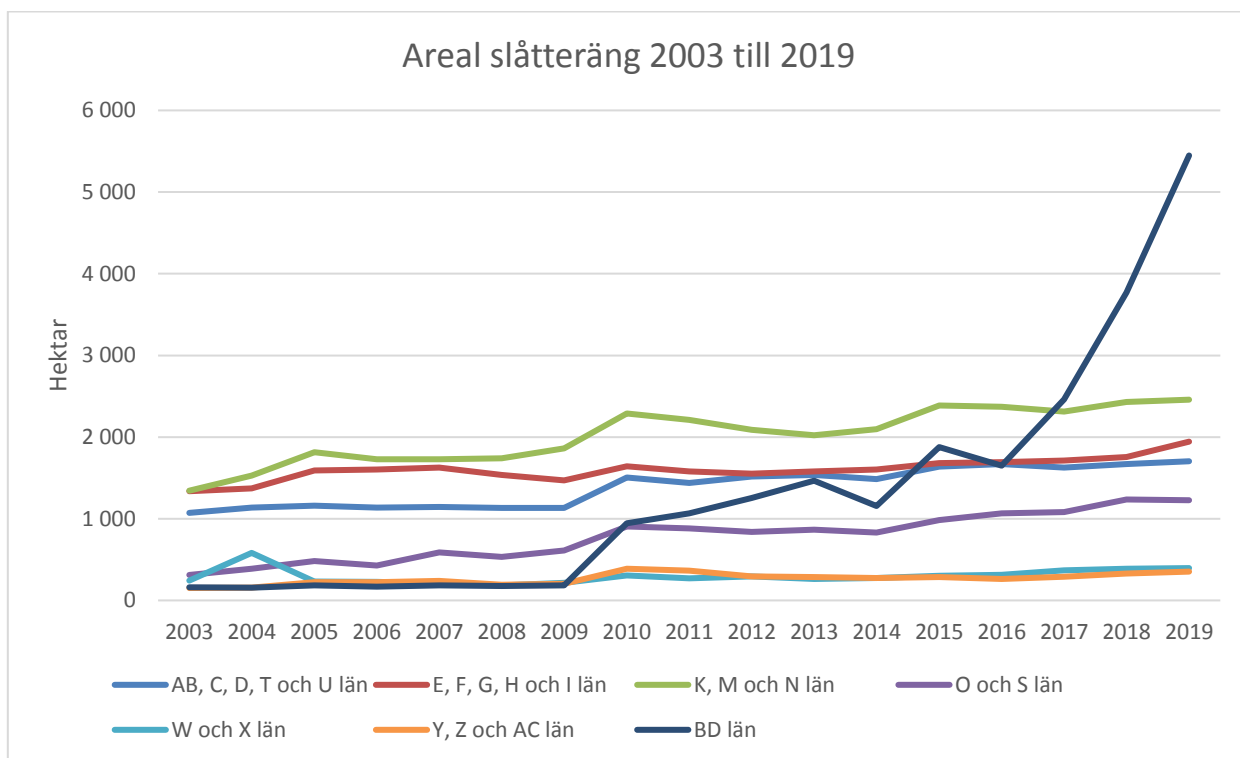
Slåtteräng	2015	2016	2017	2018	2019	2020 (prel)
Nationellt	9 154	9 027	9 850	11 572	13 529	17 437
Norrbotten	1 876	1 650	2 460	3 770	5 448	9 234
Andel i Norrbotten	20	18	25	33	40	53
Areal i övriga landet	7 278	7 377	7 390	7 802	8 081	8 203

Arealen slåtteräng har i princip ökat i hela landet sedan 2003. Jämför man medelarealen 2003 till 2006 med medelarealen 2015 till 2019 har Stockholm, Västra Götaland, Värmland och Västerbotten ökat sin areal med mellan 130 och 180 procent. I Norrbottens län har arealen ökat med 1 700 procent, från 170 hektar (medel 2003-2006) till 3 040 hektar (medel 2015-2019). I övriga län varierar förändringen mellan de två tidsperioderna från minus två till plus 90 procent. (Figur 1)

⁵ JO 10 SM 2001

http://djur.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Arealer/JO10/JO10SM2001/JO10SM2001_tabeller5.htm

⁶ Jordbruksverket, 2020. Uttag från statistikdatabasen, areal betesmark och slåtteräng fördelat på län.

Figur 1. Areal slåtteräng i grupper av län mellan 2003 och 2020. Källa: Jordbruksverkets statistikdatabas

I statistiskt meddelande från 2019 finns uppgifter om fördelning av slåtterängareal baserat på företagens tillgång på åkermark⁷. Nationellt är det ungefär 45 procent av arealen slåtteräng som finns på företag som har mindre än 2 hektar åkermark. Knappt 20 procent av arealen finns på företag som har mer än 100 hektar åkermark. I Norrbottens län är det 85 procent av slåtterängsarealen som finns på företag som har mindre än 2 hektar åkermark och 3 procent som finns på företag som har mer än 100 hektar åkermark (tabell 2).

Tabell 2. Areal slåtteräng fördelat på företag med olika mycket åkermark.

Storleksgrupp åker, hektar	Areal slåtteräng Norrbotten	Andel av areal slåtteräng Norrbotten	Areal slåtteräng totalt	Andel av areal slåtteräng
Mindre än 2	4 617	85 %	6 109	45 %
2,1-5,0	187	3 %	697	5 %
5,1-10,0	250	5 %	1 111	8 %
10,1-20,0	56	1 %	861	6 %
20,1-30,0	110	2 %	615	5 %

⁷ Jordbruksverket, 2019. Statistiskt meddelande om areal betesmark och slåtteräng 2019.

https://djur.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Arealer/JO10/JO10SM1902/JO10SM1902_tabeller9.htm

30,1-50,0	39	1 %	572	4 %
50,1-100,0	9	0 %	1 067	8 %
Mer än 100	178	3 %	2 498	18 %
Summa	5 446	100%	13 530	100 %

Åtagandeplaner och kvalitetsgranskning

Riktlinjer och definitioner

Grunddefinitionen för slåtteräng är att det är en mark av ägoslaget betesmark som används för slåtter på eftersommaren, eller för slåtter kompletterat med efterbete eller lövtäkt. Slåtterängen ska vara bevuxen med gräs, örter eller hävdad ljung som är dugligt till foder. Grunddefinitionen är densamma för gårdsstöd, kompensationsstöd och miljöersättningen för betesmarker och slåtterängar.

För slåtterängar med särskilda värden gäller dessutom att den ska ha höga kulturvärden kopplade till odlingslandskapet eller höga naturvärden som visar på långvarig slåtter eller beteshävd. Dessa värden ska gynnas av särskild skötsel med minst ett särskilt skötselvillkor⁸ som ska fastställas av länsstyrelserna.

Komplementen lieslätter, höhantering och svårtillgängliga platser

För komplementet lieslätter gäller att marken ska ha natur- eller kulturvärden som gynnas av lieslätter eller inte vara möjlig att sköta rationellt på grund av att marken är stenbunden, trädrik, blöt eller sluttande.

Komplementet höhantering kan godkännas för att bevara kulturhistoriska traditioner och gynna biologisk mångfald.

För komplementet svårtillgängliga platser gäller att betesmarken eller slåtterängen ska vara belägen på en ö utan fastlandsförbindelse eller svåråtkomlig plats, eller om det är en slåtteräng finns i väglöst land.

Att fastställa markklass

Grundregeln är att länsstyrelsen ska fastställa markklassen i fält om lantbrukaren har sökt särskild skötsel för en betesmark. Hanteringen framgår av *Riktlinjer för åtagandeplaner inom miljöersättningen för betesmarker och slåtterängar för programperioden 2014 – 2020* tillsammans med rutiner och andra regelverk som man också ska följa vid sin handläggning av ärenden.

I vissa fall kan länsstyrelsen fastställa åtaganden utan fältbesök. Det är om det finns tillräckligt med information om marken och dess nuvarande status och detta ska bedömas från fall till fall.

De särskilda omständigheterna i Norrbotten med en kostsam hantering har gjort att länsstyrelsen, med Jordbruksverkets goda minne, har gjort fler åtagandeplaner

⁸ 1.Reglering av tillskottsutfodring, 2.När på året bete ska ske, 3.Vegetationens utseende vid växtsäsongens slut, 4.Skötsel och underhåll av värdefulla landskapselement

utan fältbesök under denna period. Jordbruksverkets kvalitetsgranskning av åtagandeplaner

Som förvaltande myndighet har Jordbruksverket ett samordningsansvar för jordbrukarstöden.

Kvalitetsgranskningen består dels av en intern granskning som sker på länsstyrelsen och dels av Jordbruksverkets granskning. Jordbruksverkets granskning kan ske genom fältbesök eller via rapportering.

Syftet med kvalitetsgranskningen är att se till att stödmyndigheterna fastställer åtagandets olika delar enligt de riktlinjer och rutiner som finns för detta.

Länsstyrelserna redovisar resultatet av sin kvalitetsgranskning genom att rapportera hur arbetet under stödåret gått till enligt ett antal fastställda punkter. Dessa rör bland annat en riskanalys för året, resultat av granskningen och åtgärder som vidtagits för att lösa eventuella problem. Länsstyrelserna rapporterar också omfattningen av fastställandet genom att redovisa hur många block de handlagt. Handläggarnas upprättade åtagandeplaner ska också granskas internt på länsstyrelsen både i fält och på kontoret till viss omfattning.

Jordbruksverket har inte haft möjlighet att göra kvalitetsgranskningen på plats hos länsstyrelserna under denna programperiod.

I samband med denna rapportering av arbetet med åtagandeplaner till Jordbruksverket har Norrbotten under flera år meddelat att de har utvecklat en metod för att granska och fastställa markklass, åtagandeplan och komplement utan besök i fält då många av markerna är stora och svårtillgängliga och därför kostsamma att besöka i fält.

Hantering av åtagandeplaner för slätterängar med särskilda värden i Norrbotten

Vid dialog med Länsstyrelsen i Norrbotten har de beskrivit metoden de använder för att upprätta åtagandeplaner och fastställa markklass från kontor. Den stora andelen inneplaner grundar sig på höga kostnader för fältbesök samt bedömningen att effekten av ett besök sällan ger högre kvalitet på åtagandeplanen. Länsstyrelsen i Norrbotten har lång erfarenhet av bedömning av myrslättermarker och flera stora slättermyrar har skötts med miljöersättning sedan Eu-inträdet. De menar att det är ofta lättare att tolka en flygbild än en myrslätteräng i fält ur flera perspektiv. Gränser och avvikande områden där det kan vara för blött syns bättre på ett flygfoto då man får ett fågelperspektiv.

Sammanfattningsvis gör länsstyrelsen följande:

- En genomgång av samtliga nya marker på flygfoto där man bestämmer vilka som ska besökas i fält och vilka som kan upprättas på kontor.
- Kontroller om markerna som ligger i reservat eller skyddade områden, eller om det finns tidigare inventeringar etc.
- För de marker där länsstyrelsen bedömer att åtagandeplan kan upprättas på kontor tar de kontakt med den sökande och ställer ett stort antal frågor kring markens

utseende, vegetation, historik, skötsel, redskap med mera. Det finns en guide över vilka frågor som ska ställas.

- Länsstyrelsen i Norrbotten uppger att de besöker cirka 40-60 block i fält varje år i samband med att de fastställer markklass och åtagandeplan.

Länsstyrelsen uppger att de i regel kontrollerar ett större antal gårdar än nödvändigt för att uppfylla den fastställda kontrollfrekvensen. För 2020 kommer är planen att göra fältkontroller på 20 stycken av 428 ansökningar vilket motsvarar ca 4,7 procent. Kontrollfrekvensen för miljöersättningar (exkl. eko) 2020 är 3 procent.

För 2019 gjorde de fältkontroll på 28 st av totalt 359 st ansökningar med grödkod slätteräng, vilket motsvarade 7,8 procent.

De resultat som de fått från fältkontrollerna visar att det inte är många fel på markerna. Arealmässigt kan de vanligen hitta större arealer än vad som finns i ansökan.

Skillnader mellan Norrbotten och Västerbotten

Det finns både historiska och naturgeografiska skillnader. Historiskt så övergavs slättermyrar i ett tidigare skede i Västerbotten än i Norrbotten och det finns betydligt större areal av dessa myrar i Norrbotten.

Generellt för myrslätterängar i Norrbotten gäller att länsstyrelsen har gjort bedömningen att antingen är det särskilda värden på marken eller så är det fel markslag. Om det finns igenväxning eller om myren är av torrare typ så är det en vegetationstyp som inte använts för slätter och är därmed inte jordbruksmark.

I Västerbotten kan myrslätterängar klassas antingen som allmänna eller särskilda värden. Är det tydligt att marken slagits under lång tid och fått den karaktär som en sådan myr har, ligger inom eller i närheten av naturreservat eller riksintresse och/eller har särskilda biologiska värden kan marken berättiga till särskilda värden. Har marken inte slagits sedan 50-talet, då de flesta myrar övergavs, och saknar ovanstående får de allmänna värden. Västerbotten har enbart några få myrslätterängar får ersättning och om de får en ansökan besöker alla i fält, de gör heller inga åtagandeplaner utan fältbesök.

Jordbruksverkets ajourhållning

Under vintersäsong gör ajourhållningen en riskanalys av block i blockdatabasen. Man analyserar då de flygfoton som är nya för året. Utifrån dem bedömer ajourhållning gränser, skötsel och ägoslag. Olika delar av Sverige fotograferas med olika frekvens och det kan gå 3-5 år mellan nya foton över vissa områden i Sverige. För Norrbottens inland togs flygbilder 2018 som granskades under vintern 2018 och 2019. Man konstaterade då en ökning i antal jordbruksblock jämfört med tidigare riskanalyser. Vissa block besöktes sedan i fält 2019. Nästa flygbildsfotografering är planerad till 2021.

Om aktivitet är osäker gör ajourhållning en uppföljning. Av de block som plockats ut vid riskanalysen kan sedan både telefonkontakt och/eller fältbesök

göras under sommarsäsongen för att fastställa om marken är stödberättigande eller inte eller om gränser ska justeras.

Eftersom den största delen, uppskattningsvis 95 procent, av nya marker är sökt som särskilda värden går bedömningen i första läget till Länsstyrelsen då de hanterar åtagandeplaner. De övriga 5 procenten brukar sökande dra tillbaka ansökan på.

Under 2019 granskade ajourhållningen totalt 64 block motsvarande cirka 110 hektar myrslätterängar, strax över 20 besöktes i fält som komplettering till telefonintervjuer.

Kalkyler

En slätteräng med särskilda värden är i snitt 2,5 hektar, men det är stor variation mellan länen. I Västernorrland och Jämtland är den genomsnittliga slätterängen 0,6 hektar medan den är mer än fem hektar i Västmanland och Norrbotten. De största sammanhängande myrslätterängarna som vi har sett i ansökan om miljöersättning är mer än 100 hektar.

Slätterängar med särskilda värden har inte bara olika storlek utan också olika karaktär. Så som dagens kalkyler är konstruerade har alla ersättning efter samma kalkyl. Detta gör att både en liten stembunden hackslätteräng och en stor sidvallsäng eller myrslätteräng får samma ersättning.

Vi har här fokuserat diskussionen på de ersättningar vi enligt beställning ska analysera, det vill säga miljöersättning till slätterängar med särskilda värden samt komplement.

Särskilda värden i kombination med komplementen höhantering, lieslätter och svårtillgängliga platser ger en ersättning på 15 200 kronor per hektar. Det maximala kalkylutrymmet är 24 612 kronor per hektar.

Kalkylerna som ligger till grund för ersättningen bygger på vissa antaganden om t.ex. om vilka skötselmoment som ska ingå, i vilken omfattning de genomförs och med vilken typ av maskiner. Ersättning utifrån schablon kan aldrig överensstämja exakt med de faktiska kostnaderna och därför finns det också en oundviklig effekt nämligen att en del marker är billigare att sköta och andra är dyrare än det maximala kalkylutrymmet. Generellt för betesmarker och slätterängar gäller att ersättningsnivån inte motsvarar det maximala ersättningsutrymmet.

Eftersom det idag finns flera olika markklasser och komplement betyder det att vi har gjort anpassningar av kalkyler till kostnader för olika slags marker.

Vi kan konstatera att kalkylerna för slätterängar med särskilda värden och komplementen inte är fullt ut anpassade till myrslätterängar, eller andra stora sidvallsängar, exempelvis:

- En myrslätteräng är i regel betydligt större än genomsnittet, men kalkylen i sig utgår inte från en typisk areal för en slätteräng.

- Kalkylerna utgår från komplexa slåtterängar, hackslåtterängar, dvs. med innehåll av träd, buskar, stenar mm. som gör att det blir mer arbete med fagning och svårare med transporter på marken.
- Sannolikt mindre behov av fagning.
- Det är inte möjligt att sköta myrslåtterängarna med traktor eller motsvarande motorburet aggregat.
- Den traditionella lieslåttern förekommer knappast längre, myrslåttermarker sköts, precis som de flesta andra slåtterängar, i första hand med manuella motorslåttermaskiner.
- Svårtillgängliga platser där kostnaden uppstår snarare per objekt än per hektar.

Det bör vara ganska enkelt att hitta slåtteräng på våtmark genom en GIS-analys där man använder nationella marktäckedata⁹ och/eller i förekommande fall naturtypsklassning. Det finns synpunkter från länsstyrelserna och Naturvårdsverket om att det inte bör vara så stor skillnad i ersättning för en betesmark och en slåtteräng med särskilda värden. Generellt ersätts en högre andel av kalkylutrymmet för slåtterängar och dess komplement jämfört med ersättningar som kräver tillgång på djur.

Budget och handläggning

Den maximala årliga kostnaden för myrslåtterängar med särskilda värden och komplementen höhantering och lieslåtter är cirka 60 miljoner kronor per år, baserat på att det finns 4 000 hektar. Detta är cirka 8 procent av prognosticerad årlig kostnad för ersättningen och cirka en procent av arealen. En del av markerna får dessutom även kompensationsstöd. Alla marker som berättigar till särskilda värden kan även få gårdsstöd och kompensationsstöd. Detta under förutsättning att företaget har minst fyra hektar jordbruksmark och stödrätter (för gårdsstödet) samt är inom kompensationsstödsområde. I Norrbotten får inte alla myrslåttermarker gårdsstöd och kompensationsstöd.

Länsstyrelsen i Norrbotten uppskattar att en åtagandeplan från kontor i snitt tar 4-6 timmar att upprätt medan ett fältbesök kan ta 1-3 dagar i fält samt ett par timmar på kontor. Utöver detta tillkommer kostnader för resor, eventuella övernattningar samt i vissa fall även kostnader för helikopter eller annan transport om marken ligger i väglöst land.

Förslag på hur myrslåttermarker fortsatt kan hanteras

Förändringar som vi bedömer är möjliga att genomföra till 2021

Stäng alla komplement för nyanslutning och utökning från 2021. Detta bedömer vi minskar inflödet av nya marker, men påverkar inte de marker som redan finns i åtagande. Nackdel är att det påverkar alla som vill söka nytt eller utöka. Med

---

⁹ Naturvårdsverket, 2020. Webbsida <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Kartor/Nationella-Marktackedata-NMD/>

utökning menar vi här att det inte ska vara möjligt att lägga till helt ny mark, eller att utöka med komplement på mark som redan ingår i åtagande. Idag är det möjligt att lägga till komplement på mark som redan finns i åtagande om det redan finns på komplementet på annan mark. Det kan därför behövas en ändring av den nationella förordningen¹⁰.

Förslag att utreda vidare inför strategisk plan 2023

1. Inför nästa period föreslår vi att utreda om slåttermysrar och andra större sammanhängande slåttermarker av våtmarkskaraktär bör hanteras i egen markklass med en separat kalkyl ska utgöra en egen markklass. Det blir då möjligt att anpassa kalkyler, komplement och konstruktion utifrån de förutsättningar som är gemensamt för dessa marker. Vi behöver även gå igenom kalkylerna för komplementen.

Alternativet att hantera slätter på våta marker i egen markklass kan föra med sig ökade kostnader för administration och IT-utveckling. Om den totala ersättningsnivån blir för låg kommer intresset för att söka ersättning och sköta markerna sannolikt att minska, dvs. ändringarna har gjorts förgäves.

2. Ett annat alternativ kan vara att behålla nuvarande markklasser men inför regionala eller nationella kriterier (liknande det som finns för fåbodar dagens program eller tidigare utvald miljö). Detta kan t.ex. vara att bara marker i naturreservat får ersättning.

Övriga alternativ inför 2021

Jordbruksverket, Länsstyrelserna och Naturvårdsverket förespråkar inte något av nedan alternativ

1. Sänk ersättningsnivåerna för komplementen lieslätter och höhantering. Detta sänker även kostnaderna för pågående åtaganden. Nackdel är att det påverkar alla med åtaganden. Vi har i budgetalternativ 3b i bilaga 5, räknat med en sänkning med ersättningsnivån för lieslätter och höhantering med 25 procent vardera.
2. Utöver att stänga för nyanslutning och utökning är det möjligt att stänga hela markklassen slätterängar med särskilda värden eller alla komplement för förlängning fr.o.m. 2021. Nackdel är att det påverkar alla som söker, bryter kontinuitet i miljöarbetet samt ökar administration då åtaganden behöver uppdateras. Vi bedömer att de flesta myrslätterängar har åtagande från med startår 2017 eller senare vilket innebär att dessa inte kommer att påverkas då slutår är 2022. De flesta andra slätterängar har varit med från start och dessa kommer att vara de som drabbas.
3. Andra alternativ som även påverkar åtaganden från 2017 eller senare är stänga ner markklassen med tillhörande komplement helt och avsluta pågående åtaganden. Detta kräver en ändring av nationell förordning och ändring i program. Samma effekt ger en sänkning av ersättningsnivåerna till 0 kronor. Skillnaden mellan förslagen är att i det sista har lantbrukaren

---

¹⁰ 2015:406 8 kap 4§.

- fortfarande har kvar sitt åtagande med tillhörande villkor som hen själv aktivt måste avsluta om ersättningsnivån sätts till 0 kronor. Det är inte alltid möjligt att avsluta åtaganden på lantbrukarens egen begäran utan en återkravsutredning. För att detta ska kunna ske i samtliga fall krävs ändring i den nationella förordningen¹¹. Konsekvenserna är givetvis stora då det påverkar alla och bryter kontinuiteten i lantbrukarnas miljöarbete, ökar administrationen samt att i det senare fallet riskerar lantbrukaren att missa avsluta sitt åtagande och ska då uppfylla villkoren utan ersättning.
4. Stäng komplementen för nyanslutning och utökning från 2020. Detta är ett alternativ som teoretiskt är möjligt enligt regelverk men som utan fördjupad analys verkar vara näst intill omöjligt att genomföra praktiskt då handläggning och sannolikt också skötsel redan är igång.

---

¹¹ 2015:406 8 kap 6§